

מאלפי זהב

אוצר הערות וחיידושים קושיות וביאורים

לקט ענינים בפשט בהלכה ובאגדה על סדר הפרשה

פרשת חוקת

(פי"ט פסוק ג) ושחט אותה לפניו. בתרגום יוב"ע כתב, דיבדקנה מי"ח טריפות. ובאילה"ש הקשה דהא בחולין (יא ע"א) ילפינן מהכא, דהולכין אחר הרוב, ממה שאי"צ לבודקה מטריפות. ותיריך בשם הגר"ח ברלין, ע"פ התוס' בשבת (כב ע"ב ד"ה וכו') דהענן היה מאיר להם בכל המקומות. ולפי"ז י"ל דאף הפרה נשתקפה. ויכל היכא דאפשר לברר בקל מבררין. וכו"ז שייך רק בפרה הראשונה, אך בשאר פרות ע"כ אזלינן בתר רובא. רק צ"ע, דמלשון התיוב"ע משמע דזה דין בעשיית הפרה לדורות. ויתכן דפליג אגמ' בחולין, דתנא הוא.

האם המת עצמו טמא

והאם כשהמתים לעת"ל יקומו לתחיה יהיו טמאין

(פסוק יא) הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים.

נודעו דברי הספרי זוטא כאן (א"י יא, והובא כאן בילקוט רמז תשסא), וז"ל, הנוגע במת לכל נפש אדם וגו', הנוגע במת טמא, ואין מת עצמו טמא. ע"כ. ומבואר דבאמת להמת עצמו ליכא טומאה שמחמתה מטמא אחרים. אלא רק גזה"כ הוא דהנוגע במת נהיה טמא.

ובזית רענן על הילקוט כתב דנפק"מ בדברי הספרי זוטא הנ"ל, דכשיחיו המתים לעת"ל לא יצטרכו הזאה ע"ש. וידוע להקשות ע"ז דהלא בגמ' בנדה (ע ע"ב) מספק"ל אם מתים של לעת"ל צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין וכו'. ואם כהספ"ז שאין מת עצמו טמא, מפני מה יוצרכו מתים שלעת"ל הזאה.

ונלע"ד לתרץ בס"ד עפ"ד הגמ' בשבת (ק"ב ע"ב) לגבי סנדל טמא מדרס שנפסקה רצועתו ותיקנה ואח"כ נפסקה שניה ותיקנה, דטהור מן המדרס משום דפנים חדשות באו לכאן, אבל טמא מגע מדרס. וביאר רש"י (ד"ה אבל) דהוי ראשון לטומאה, שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה עכ"ד.

ובעני"ז כתב רש"י בפסחים (י"ח ע"א ד"ה בטלו במעיה) לגבי מי חטאת, שבטלו במעי בהמה, דמ"מ נשאר עליהם טומאה קלה (שעדיין שם משקין עליהן), דנטמאו מחמת עצמן, דאין נגיעה גדולה ממה שהן נוגעין בעצמן. ולא אחד כי בסברת הדבר, הוא מחודש מאוד בעניו"ד. שהרי אין רגע שנוגע כאן דבר טומאה בחיור. אלא מצד הזמן, אמרין דהחתיכה של הרגע הקודם נוגעת בחתיכה של הרגע הבא. ושור"ר שברבינו פרץ שם, תמה כן על רש"י, דמעולם לא מצאנו נגיעה בעצמן. אך ע"י חולין עגן.

ועד"ז י"ל הכא, דאע"פ שהמת עצמו אינו טמא, מ"מ י"ל דברגע שקם לתחיה, נגע המת בחי וטמאהו. וממילא המת שקם לתחיה, נהיה דינו כטמא מת, שהרי נגע בעצמו.

שור"ר שכעני"ז כתב החת"ס (שו"ת יו"ד סימן שלז), לענין אחר, ליישב קושיית התוס' בנדה שם (ד"ה מתים לעתיד לבוא) שהקשו מ"ט אנשי אלכסנדריא שאלו על המתים לעת"ל אם צריכין הזיה, ולא שאלו על בן השונמית.

ותירץ החת"ס, דבבן השונמית פשיט"ל דבעי הזאה. דנהי דבחיותו אינו מטמא עוד, דמת מטמא ואין חי מטמא. מ"מ איהו גופיה טמא, דבשעה שהחיהו נגע בעצמו במותו, ובעי הזאה כטמא מת. [והביא כעני"ז מטהרות פ"א פ"ג ומהתוס' בחולין עב ע"ב ד"ה בשעת].

משא"כ מתים לעת"ל שעתידים להיות עפר שעה אחת קודם התחיה, ממילא בטל הטומאה מיניהו. וכתב דאפשר שנסתפקו אם העצם נסכו נשאר, ואם יש בו כשעורה, דאז גם במתים שלעת"ל נמצא שנטמאים ע"י נגיעתם בנסכו, או לא. וזהו שהשיבם ריב"ח לכשיחיו נחכים עליהם, שאז נדע כו' ע"ש. [ובעיקר דברי הספ"ז, שמעתי מה"ה משה חיים נדב שליט"א להסתפק, האם ה"ה לגבי חרב כחלל שדרגת טומאתו כטומאת המת עצמו, הוא עצמו אינו טמא, אלא רק מטמא].

בענין מת שקם לתחיה

ובעיקר דין מת שקם לתחיה, נודע הנידון אם חוזר להיות עליו הדינים שהיה עליו קודם. כגון אישות ודיני הייחוס. ורק אציין בזאת מה שהראני אאמור"ר שליט"א את מש"כ הגר"ח ברלין זצ"ל בשו"ת נשמת חיים (סימן עא) וז"ל, והנה סיים מעתה"ה הגאון שי' את מכתבו בדבר חדוד אחד, ליישב הא דלא כיבד ר' אבהו את ר' זירא לברך ברהמ"ז מחמת כהונתו ברכות מ"ו א', דהא ר"ז כהן ה', ויישב מעתה"ר שי' דעובדא דא הוה בתר דשחטי' רבה לר"ז מגילה ז' ב', ואף כי בעא רחמי עלי' ואחיי, מכ"מ כבר בטלה ממנו קדושת כהונתו.

ואינני מסופק במעכת"ר שי' שחשב מחשבות מראש שיגיעני מכתבו היקר בימי הפורים ומרוב אהבתו אלי שקד להביאני לידי גיחוך, או אולי כרבה דבעי לחדודי לאביי, יען כי לא אוכל להאמין כי נעלם ממנו גמרא מפורשת ר"פ חלק (סנהדרין צ ע"ב) מנין לתחיית המתים מה"ת שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים אלא שעתיד לחיות וישראל נותנין לו תרומה מכאן לתה"מ מה"ת, הרי מפורש דכהן שמת וחזר וחיה חזר לקדושת כהונתו הראשונה. ובאמנה כי צחוק עשה לי אהובי הגאון שי' בדבריו אלה. ע"כ.

אכן יש לציין שבספר שיח השדה לאדמוח"ז מרן זצ"ל (כח"א אחרי קו' השם אורחותיו, כדי שלא להשאיר גליון חלק, האריך בענין מי שמת וחי ע"פ נס אם יש לו קרובת משפחה), אחרי שהביא ראיה זו משמיה דאביו מרן בעל הקה"י זצ"ל, הביא דמאידך ברמב"ן בסה"מ (שורש ג) כתב דאהרן ובניו יצטרכו לעת"ל משיחה חדשה לכהונה, שהרי הם אנשים חדשים ואינם כהנים ע"ש. [ולכא"ו צ"ב, וכי מהני משיחה למי שאינו כהן וילע"ש]. ועי"ש בשיח השדה, הדעות בזה, ומה שהאריך להוכיח לכאן ולכאן.

כפרת הטא העגל ע"י ביטול הגאווה

(פסוק כב) עין ארו וזוהב ושני תולעת - שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי איש שנפלו בעגל. וארו הוא הנבזה מכל האילנות וזוהב נמוך מכולם, סימן שהנבזה שנתנאה וחסא, ישיפיל את עצמו כאוהב ותולעת ויתכפר לו.

צ"ב מאי שייך ענין הגאווה לחלק הכפרה שבפרה אדומה. נשהרי עיקרה אינו לכפרה, אלא לטהר הטמאים. ואפי' החלק של הכפרה שבה, הוא על חטא העגל. ומה השייכות לגאווה].

ונראה, דהנה נתבאר כבראשית (א, כו) דעיקר הכפירה בא ע"י גאווה, שכל הכופר, בדרך כלל זה מגיע מגאווה נועי' בחיי עולם בהקדמה, שמבאר באורך, דהשואל שאלות באמונה, ה"ה בעל גאווה, במה שמחשיב עצמו ראוי להבין

יותר מכל גאוני ארץ שלפנינו, שהאמינו באמונה שלמה. ועברו את קונם באמת ובתמים]. והענו לעולם אינו כופר.

ולפיו י"ל דכיון דפרה אדומה באה לכפר על חטא העגל, אשר היה חטא של עבדו וכפירה. ממילא התיקון לכך הוא כמה שישפיל עצמו מאד עד היותו אדום. ועי"ז יכפר על חטא זה. [וכשהצטתי הדברים קמיה אדמוח"ז מרן שה"ת הגר"ק זצ"ל, השיב כי הוא ביאור יפה].

(פ"כ ט"ו ט"ז) מלאך – זה משה מכאן שהנביאים קרואים מלאכים, ואומר (ד"ה ב, לו, טז) ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים. וכן מצינו, ויאמר חגי מלאך ה' (חגי א, יג). והא דנקראים כן, יש לברר משום שמלאך ענינו 'שליח'. וכמש"כ 'אם הרב דומה למלאך ד' כו'.

(פ"ט ט"ז) דרך המלך נלך וגו' – אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול. י"ל ע קצת, שהרי אם דרך המלך, היינו שהולך ישר. הלא ג"כ מלך פורץ גדר כדי ללכת ישר. וא"כ הרי"ז סיבה שלא יתנו להם לעבור בגבולם.

(פ"ט ט"ז) ויעש משה – אף על פי שהרבר קשה לו לא עכב. ועל אהרן לא נאמר כן, לפי שלא היה קשה עליו הדבר, שהרי ידע שהולך ליטול שכרו ולהדבק בשכינה בג"ע. אך עי' ילקוט כאן.

(פ"כ"א פ"ט ז) כי דיברנו בד' ובך. אולי י"ל דבזה מרומו, ששבו בתשובה אף על מה שהשוו עבד לקונו (כמו שכתב רש"י לעיל פ"ט ה). והיינו שדברנו כמה שהשונו את ד' ואותך.

לישנא מעליא

בהתירא דאפי מרא

בהיתר 'דאפי מרא' המתבאר בח"ח (כלל ג סעי' ב), בדבר הנשמע לשני פנים, דאם משער שבאופן שמספר עתה, לא היה מתבייש לספר אפילו בפני חבריו, מותר. דממילא מוכח שאינו מספר בדרך גנות. [והוסיף דאם מספר בדרך גנאי, ל"מ מה שהיה אומר דבר זה אף בפניו, ואסור].

מבואר שא"צ שיהא ממש בפניו, אלא סגי כמה שמשער שהיה מדבר בפניו. ואילו בהתירא דאפי תלתא [לביאור התוס' בסוגיא, שנתבאר לעיל כלל ב סעי' ב, דהכונה לדבר דמשמע לתרי אפי], לא סגי כמה שמשער שהיה אומר דבר זה בפני ג', לענין שעי"ז יהא בטוח שאומר באופן שאינו מתפרש לגנאי. אלא בעינן שיאמר בפועל בפני ג'. ויל"ע מ"ש.

וצ"ל לכאור, דשאני התירא דאפי מרא, דמשער שיאמר כן בפני הבעלים ממש. שיותר מתירא בחוש, [ועי"ז יכול יותר לשער שיעור אמיתי], מאשר מה שהיה משער שהיה אומר בפני ג'.

אכן צע"ג אמאי בכל אפי תלתא, ליכא היתר מצד אפי מרא. דכיון שידוע דעתיד להתפרסם ולהגיע לבעלים, נימא דמוכח שאינו חושש לומר בלשון זו אף בפני הבעלים. ולמאי בעינן כלל להתירא דאפי תלתא, [לדעת התוס'].

שו"ר בכתבי רבינו הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, דכתב דבהכרח צ"ל מכח קושיא זו, דהיתר דאפי תלתא הוא אפי' באופן שהיה נמנע לאומרה בפני הבעלים. ובטעם הדבר צ"ל, דכבר מדקדק כהוגן בעצם מה שמתפרסם דבר זה בשמו.

ואכתי צ"ב דאם באמת נמנע מחמת הבעלים, ואפי"ה באפי תלתא לא איכפת ליה. א"כ איך מהני לו ההיתר, הא אינו מדקדק כ"כ. שהרי ע"כ אינו חושש שידוע לבעלים. דאם היה חושש היה שותק. [ואין

לומר, דאפי' בחושש שיגיע לאזני הבעלים, סומך על כך, שלכשיגיע הדבר לאזני הבעלים, יסבור הבעלים שמסתמא נוספו הוספות על עצם אמירת הדברים מהמספר. דא"כ שוב יתכן שמספר באופן של גנאי קצת, ותו הוי לשה"ר]. ואולי כיון דמיירי באבק דרבנן, לא החמירו רבנן כ"כ. ויל"ע.

'ובהרת בתיים'

רשימות מהנהגות ודברים שנשמעו מאדמוח"ז מרן שה"ת זצ"ל

סדר הסעודה ועניני שב"ק

בס"ד נביא כאן מהנהגות מרן זצ"ל בסעודות שבת, ובשעת האכילה בכללות. אשר כל הנהגה והנהגה מהנהגותיו היא תורה שלמה. רק יש לציין כי היו דברים שנייה במשך השנים וכו'. והדברים המובאים כאן הם מהשנים האחרונות. [ולדוג' בשנים עברו בעוד כוחו במותניו, היה אומר במשך הסעודה פנינים מהפרשה וממשלי המגיד מדובנא וכדו].

כמה הנהגות מסעודת שבת

בקידוש הלילה מתחיל 'ירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד ויהי ערב ויהי בקר וגו'.

בבציעת הפת, דרכו לחתוך פרוסה עבה מאמצע החלה, וממנה מחלק לכל המסובים כזית מצומצם [כדי יסיפיק כולם מהפרוסה שבצע עליה].

רוחץ ידיו בין הדגים לבשר.

זמירות

שר י-ה רשון וישמחו במלכותך, כמ"כ שר בניגון מיוחד 'דידי רועי מקימי כו' [מהר"י נגארה זצ"ל], שהסטיפלער היה שר, וכן צמאה נפשי ועוד. שר זמירות זמן רב. [כ"ז ראיתי בסעודות ליל שבת].

בימי החול אוכל רק בשביל הברכה

אחר שהיה טועם מכל מין בשביל הברכה, היו צריכים להפציר בו מאוד שיאכל עוד, כי ללא זה לא היה ממשיך. ופעמים שהיה אומר כבר אכלתי מכל המינים, ופוסק. מלבד שבת משום עונג שבת.

יום אחד בארוחת צהריים שאל אם כבר בירך האדמה, ואמרו שכן. וכשאמרו שיאכל עוד, אמר, אם כבר בירכתי, אז מה הענין לאכול עוד. שהגוי יאכל... [כי כל מה שהיה אוכל, זה כדי לעשות ברכה]. ובירר אם אין עוד איזה ברכה שיכול לעשות. [יש לציין שלא שידע מה אכל ומה המאכל המונח לפניו ורק אח"כ שכח, אלא מעיקרא בכלל לא נתפס בראשו ענינים אלו. כמו שכל אדם לא תופס את הענינים שלא מעינינים אותו].

לפעמים כשהיו מבקשים ממנו שימשיך לאכול עוד, היה אומר, 'לא הולך'...

מה מברכים ע"ז

מפליא היה לראות את שקיעותו בתורה, שאפי' מאכלים הידועים לכל, היה שואל מה מברכים על זה. ופעמים רבות שמרוב שקיעותו בתורה היה מברר אם כבר בירך ברכה זו וזו. [היה באוכל נקודות שחורות, ושאל אם זה ג'וקים, ומשהשיבוהו שזה סוג תבלין של ירקות טחונים, טעם מעט].

הראנה לכולם

פעמים רבות כאשר היו מביאים לפניו קומפוט [כדי לברך העץ], היה שואל, למה לא הביאו לכולם קומפוט. ועד שלא היו מביאים לכולם, לא היה טועם. [לפעמים היה מביא שיירי שתייתו ומאכלו לבנו או לנכדיו, באומרו בחיך, שיריים בשבילך...]

ראה שלאחד הנוכחים אין מרק, ושאל מדוע אינך אוכל מרק. [כ"ז משנת תש"פ, בהיותו כבר בן צ"ב שנים].

רפואות

כמה פעמים שמתי לב כי כשהביאו לו לקחת את הרפואות, נאנח ואמר, שבת עכשיו. או שאמר 'מותר לקחת רפואות בשבת?! אבל לא נמנע מלקחתם. וכנראה אמר כן, כדי שלא תשתכח.

מה הגוי עושה על הבקבוק

התבונן בסעודה בבקבוק שתייה, וראה שכתוב עליו באנגלית. ואמר, מה הגוי עושה על הבקבוק...

אשמח מאוד בהערות ותגובות [הושגת הגיליון] בפל" - 0533130380